

BORSA İSTANBUL A.Ş. PİYASALARINDA UYGULANACAK GÖZETİM TEDBİRLERİ YÖNERGESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar ve Kısaltmalar

Amaç

MADDE 1- (1) Bu Yönerge'nin amacı; Borsa işlemlerinin güvenilir, şeffaf, etkin, istikrarlı, adil, dürüst ve rekabetçi bir şekilde gerçekleşmesinin sağlanmasına, usulsüz, hileli işlemler ile ihlallerin önlenmesine ve Kanuna aykırı olacak şekilde Borsada işlem gerçekleştirilmesinin engellenmesine yönelik tedbirleri düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2- (1) Bu Yönerge; Borsa bünyesindeki piyasaları, pazarları, platformları ve sistemleri; Borsada işlem gören yatırım araçlarını; Borsada işlem yapma yetkisi verilenler ile bunların temsilcilerini; Borsada faaliyet gösteren sermaye piyasası kurumlarını; ihraççıları ve fon kurucularını; yatırımcıları ve Borsa düzenlemelerine tabi diğer kurum ve kuruluşları kapsamaktadır.

Dayanak

MADDE 3- (1) Bu Yönerge, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 70 inci maddesi ile Borsa İstanbul A.Ş. Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği'nin 25 inci, 36 ncı ve 44 üncü maddeleri çerçevesinde hazırlanmıştır.

Tanımlar ve kısaltmalar

MADDE 4- (1) Bu Yönerge'nin uygulanmasında;

- a) Borsa: Borsa İstanbul Anonim Şirketini,
- b) Brüt takas: Aynı gün içinde, bir yatırımcı tarafından veya bir yatırım aracında gerçekleştirilen tüm alış ve satış işlemlerine ilişkin takas yükümlülüklerinin netleştirmeye tabi tutulmaksızın takas gününde ayrı ayrı yerine getirilmesini,
- c) Depo şartı: Piyasa, pazar, platform, sistem, yatırım aracı veya yatırımcı bazında, iletilen alım satım emirleri için emir konusu nakit tutarın ve/veya yatırım araçlarının bir kısmının veya tamamının Borsaya, işlem yapma yetkisi verilenlere, bir bankaya veya takas ve saklama kuruluşuna, emir Borsaya iletilmeden önce depo edilmiş olması şartını,
- ç) Fon kurucusu: Borsa yatırım fonu kurucusu portföy yönetim şirketlerini, konut finansmanı fonu ve varlık finansmanı fonunun kurucularını,
- d) Genel Müdür: Borsa İstanbul Anonim Şirketi Genel Müdürünü,
- e) İhraççı: Sermaye piyasası araçlarını ihraç eden, ihraç etmek üzere Sermaye Piyasası Kuruluna başvuruda bulunan veya sermaye piyasası araçları halka arz edilen tüzel kişiler ile borsa yatırım fonlarını, konut finansmanı fonlarını, varlık finansmanı fonlarını ve ipotek finansmanı kuruluşlarını,
- f) İşlem görme: Yatırım araçlarının Borsada alım satıma konu olmasını,
- g) İşlem günü: Piyasaların, pazarların, platformların ve sistemlerin işlem yapmak üzere açık olduğu günleri,

ğ) İşlem yapma yetkisi verilenler: 19/7/2013 tarihli ve 28712 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Borsalar ve Piyasa İşleticilerinin Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik’in 24 üncü maddesinin birinci fıkrası çerçevesinde Borsaya üye olarak veya üçüncü fıkrası çerçevesinde Borsaya üye olmadan işlem yapma yetkisi verilenleri,

h) Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP): Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (k) bendinde tanımlanan sistemi,

i) Kanun: 6/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nu,

i) Kurul: Sermaye Piyasası Kurulunu,

j) MKK: Merkezi Kayıt Kuruluşu Anonim Şirketini,

k) Sermaye piyasası kurumları: Kanun’un 35 inci maddesinde sayılan kurumları,

l) Piyasa, pazar, platform ve sistem: İşlem gören yatırım araçlarının türlerine, işleyiş esaslarına veya belirlenen diğer özelliklerine göre oluşturulan alım satım ortamlarını,

m) Takasbank: İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.’yi,

n) Temsilci: İşlem yapma yetkisi verilenleri, Borsa veya takas ve saklama işlemlerinde temsil edebilen ve temsil ettiği kişi veya kuruluş adına kendisine elden tebligat yapılabilen kişiyi,

o) Yatırım aracı: Sermaye piyasası araçlarını ve Kurul tarafından uygun görülen diğer sözleşmeleri, belgeleri ve kıymetleri,

ö) Yatırımcı: Borsa bünyesindeki piyasalarda, pazarlarda, platformlarda ve sistemlerde emir veren veya işlem yapan gerçek veya tüzel kişileri,

p) Yönetmelik: Borsa İstanbul A.Ş Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği’ni,

r) Yukarı adım kuralı: Açığa satış işleminin, açığa satışı konu olacak yatırım aracının en son gerçekleşen işlem fiyatından daha yüksek bir fiyat üzerinden veya en son gerçekleşen fiyatın bir önceki fiyattan daha yüksek olması hâlinde en son gerçekleşen fiyat düzeyinden yapılmasını ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Tedbir Yetkisi ve Tedbir Uygulanabilecek Durumlar

Tedbir Yetkisi

MADDE 5- (1) Genel Müdür; ihlallerin engellenmesini, yatırım araçlarının serbest rekabet şartları altında kolay ve güvenli bir şekilde alınıp satılabilmesini, piyasalarda adil işlem ilkeleri geliştirilmesini, makul bir ekonomik veya finansal gerekçeyle açıklanamayan, piyasaların güven, açıklık ve istikrar içinde çalışmasını bozacak nitelikteki eylemlerin ve işlemlerin önlenmesini, Borsa işlemlerinin güvenilir, dürüst ve rekabetçi bir şekilde gerçekleşmesini ve sağlıklı fiyat teşekkül etmesini teminen her türlü önleyici tedbiri alabilir. Yönetmelik ile münhasıran Yönetim Kurulu’na tevdi edilmiş tedbir yetkileri saklıdır.

Tedbir Uygulanabilecek Durumlar

MADDE 6- (1) Borsa Denetim ve Gözetim Kurulu tarafından yürütülen denetim ve gözetim faaliyetleri sırasında;

a) Yüksek miktar ve oranlarda alım ve/veya satım işlemi yapılması suretiyle piyasada hâkimiyet kurulması,

b) Bir veya birden fazla fiyat kademesine yüksek miktarlarda alım ve/veya satım emri girilmesi suretiyle arz veya talep üzerinde kontrol sağlanması ve/veya fiyatın istenilen şekilde yönlendirilmesi,

c) Girilen alım ve/veya satım emirlerinin kısa zaman aralıklarıyla değiştirilmesi ve/veya iptal edilmesi suretiyle diğer yatırımcılar nezdinde yanıltıcı izlenim uyandırılması,

ç) Kısa zaman aralıklarıyla ekonomik veya makul bir gerekçeyle örtüşmeyecek ters yönlü emirler iletilmesi,

d) Kısa zaman aralıklarıyla iletilen ters yönlü emirlerin eşleştirilmesi suretiyle aktif bir piyasa olduğu izlenimi oluşturulması ve/veya işlem hacminin yapay olarak artırılması,

e) Kendinden kendine veya karşılıklı işlemler gerçekleştirilmesi,

f) Tek seferde iletilebilecek miktardaki alım veya satım emirlerinin parçalı olarak girilmesi suretiyle piyasada geniş bir katılım olduğu veya sürekli işlem gerçekleştiği izlenimi yaratılması,

g) Süreklilik arz edecek şekilde girilen aktif emirlerle cari işlem fiyatının yükseltilmesi, düşürülmesi veya sabit tutulmaya çalışılması,

ğ) Açığa satış işlemleri gerçekleştirilmesi suretiyle sağlıklı piyasa oluşumunun engellenmesi,

h) Açılış ve/veya kapanış fiyatını etkilemeye yönelik emir iletilmesi, değiştirilmesi, iptal edilmesi ve/veya işlem gerçekleştirilmesi,

ı) Gün sonu veya vade sonu uzlaşma fiyatlarını etkilemeye yönelik emir girilmesi, işlem yapılması,

i) Vadeli işlem ve opsiyon piyasalarında bir sicile bağlı tüm hesaplar için ya da piyasa bazında belirlenen pozisyon limitlerinin geçilmesi,

j) Vadeli işlem ve opsiyon piyasasında, ilgili dayanak varlık piyasasında gerçekleştirilen işlemlerle aynı yönlü işlemler gerçekleştirilmesi,

k) Algoritmik emir iletim sistemlerinin ve özelde yüksek frekanslı işlem kullanıcılarının emir iletmelerinden, değiştirmelerinden, iptallerinden ve/veya işlemlerinden kaynaklı piyasa bozucu durumların ortaya çıkması

gibi ancak bunlarla sınırlı olmayan yöntemler kullanılmak suretiyle Borsa işlemlerinin güvenilir, şeffaf, etkin, istikrarlı, adil, dürüst ve rekabetçi bir şekilde gerçekleşmesinin ve sağlıklı fiyat ve piyasa teşekkül etmesinin engellendiğine veya ihlallere sebebiyet verildiğine dair güçlü emareler oluşması durumunda önleyici tedbirler alınabilir.

(2) Birbirlerinin emir ve/veya işlemlerini destekler ve/veya tamamlar tarzda emir ilettiği, değiştirdiği, iptal ettiği ve/veya işlem gerçekleştirdiği görülen ya da herhangi bir suretle aralarında ilişki olduğu anlaşılan yatırımcılar hakkında birlikte hareket kapsamında birinci fıkra uyarınca tedbir alınması mümkündür.

(3) Arzın ve/veya fiili dolaşımın daralması nedeniyle piyasada yüksek volatilité görülmesi veya arz talep dengesizliklerinin sağlıklı fiyat oluşumunu engellemesi durumunda da önleyici tedbirler alınabilir.

(4) Yukarıda sayılan hallerden bağımsız olarak bir yatırım aracı için sağlıklı bir piyasa oluşmasını önleyecek şekilde olağandışı fiyat ve/veya miktar hareketinin gerçekleşmesi, anormal

piyasa hareketlerinin oluşması veya diğer maddi unsurların ortaya çıkması durumunda önleyici tedbirler alınabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Uygulanacak Tedbirler

Tedbir Türleri

MADDE 7- (1) Bu Yönergenin 6 ncı maddesinde sayılan hallerde durumun niteliğine göre aşağıda yer alan tedbirlerin bir veya bir kaçının uygulanmasına karar verilebilir:

a) Yatırımcılar İçin;

- 1) Yatırımcının emir iletim kanallarının 6 aya kadar bir süre için kısıtlanması.
- 2) Yatırımcının açığa satış ve kredili işlemlerinin 6 aya kadar bir süre için kısıtlanması.
- 3) Yatırımcının takas yükümlülüklerine 6 aya kadar bir süre için brüt takas zorunluluğu getirilmesi.
- 4) Yatırımcının ilettiği alım satım emirlerine 6 aya kadar bir süre için depo şartı getirilmesi.
- 5) Vadeli işlem ve opsiyon piyasalarında aynı dayanak varlığa bağlı tüm sözleşmeler için bir yatırımcının tüm hesaplarında alınabilecek aynı yönlü pozisyonların sayısının veya bunlara karşılık gelebilecek azami dayanak varlık sayısının 6 aya kadar bir süre için sınırlandırılması.
- 6) Yatırımcıya vadeli işlem ve opsiyon piyasalarında 6 aya kadar bir süre için işlem limiti getirilmesi ve/veya yatırımcının teminat oranlarının artırılması.

b) Yatırım Araçları İçin;

- 1) Yatırım aracında emir iletim kanallarının 3 aya kadar bir süre için kısıtlanması.
- 2) Yatırım aracında açılış, gün ortası tek fiyat, kapanış ve tüm tek fiyat bölümlerinde emir toplama süresi boyunca fiyat, miktar ve diğer bilgilerin yayınının 3 aya kadar bir süre için kısıtlanması.
- 3) Yatırım aracında gerçekleştirilecek açığa satış işlemlerinde 3 aya kadar bir süre için yukarı adım kuralı getirilmesi.
- 4) Yatırım aracında açığa satış ve kredili işlemlerin 3 aya kadar bir süre için kısıtlanması.
- 5) Yatırım aracında 3 aya kadar bir süre için brüt takas zorunluluğu getirilmesi.
- 6) Yatırım aracında 3 aya kadar bir süre için depo şartı getirilmesi.
- 7) Yatırım aracının işlem yönteminin 6 aya kadar bir süre için değiştirilmesi.
- 8) Yatırım aracının işlem sırasının, BİAŞ Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliğinin 25 inci maddesinde belirtilen süreye kadar geçici olarak durdurulması.
- 9) Vadeli işlem ve opsiyon piyasalarında aynı dayanak varlığa bağlı tüm sözleşmeler için piyasadaki açık pozisyon toplamının karşılık gelebileceği azami dayanak varlık sayısının 6 aya kadar bir süre için sınırlandırılması.
- 10) Vadeli işlem ve opsiyon piyasalarında 6 aya kadar bir süre için dayanak varlık bazında teminat oranlarının artırılması.

(2) Alınabilecek tedbirler birinci fıkrada sayılanlarla sınırlı olmayıp, piyasanın etkin ve sağlıklı işlemlerini teminen gerekli görülmesi durumunda önleyici mahiyetteki başka tedbirlerin de alınması mümkündür.

(3) Borsa, bu Yönergenin 7 nci maddesinin birinci fıkrasında sayılan tedbirlerin otomatik olarak uygulanmasına yönelik sistemler geliştirebilir. Bu sistemler uyarınca otomatik olarak alınacak tedbirlerden belirli şartları sağlayanların uygulanmamasına Denetim ve Gözetim Kurulu yetkilidir.

Tedbirlerin uygulanması

MADDE 8- (1) Bu Yönergenin 7 nci maddesinde sayılan tedbirlerin, tespit edilen hususlara ve somut olayın mahiyetine göre, piyasa, pazar, platform, sistem, yatırım aracı, ihraççı, fon kurucusu, işlem yapma yetkisi verilenler ile bunların temsilcileri ya da yatırımcılar bazında uygulanması mümkündür.

(2) Bir yatırımcının bütün piyasalar, pazarlar, platformlar ve sistemlerdeki işlemleri için tedbir uygulanabileceği gibi, sadece bir piyasadaki veya sadece bir yatırım aracındaki işlemlerine de tedbir uygulanabilir.

(3) Bu Yönergenin 7 nci maddesi kapsamında yatırımcı bazında uygulanan tedbirler, yatırımcının vekalet verdiği diğer hesapları için de geçerlidir. Gerekli görülmesi durumunda tedbirlerin kapsamına yatırımcının vekil sıfatıyla emir ilettiği ve/veya işlem gerçekleştirdiği diğer yatırımcılara ait hesaplar da alınabilir.

(4) Müşterek hesap sahiplerinden biri hakkında tedbir uygulanması durumunda, diğer hesap sahipleri de söz konusu müşterek hesap bazında tedbir uygulamasına tabi olurlar. Ancak diğer ortakların kendi adlarına açılmış hesapları, aksi belirtilmedikçe tedbir kapsamında değildir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Tedbirlerin Duyurulması ve Sona Ermesi

Tedbir öncesi uyarı yapılması

MADDE 9- (1) Tedbir uygulanmadan önce ilgililer, tedbire konu emir ve işlemlerinin devamı halinde, haklarında tedbir uygulanacağı hususunda bir defaya mahsus olmak üzere Denetim ve Gözetim Kurulu tarafından ilgili yatırım kuruluşu aracılığıyla uyarılabilir. Bu durumda yatırım kuruluşu uyarıyı ivedilikle yapmak ve ilgili belgenin/kaydın bir örneğini saklamakla yükümlüdür.

Tedbirlerin duyurulması

MADDE 10- (1) Borsa tarafından alınan tedbirler dışı duyuru ile ilan edilir ve KAP'ta yayımlanır.

(2) Duyuruda ve KAP açıklamasında ilgisine göre, tedbir kapsamına giren;

a) Piyasa, pazar, platform ve sistem bilgilerine,

b) Yatırım aracı, ihraççı, fon kurucusu, işlem yapma yetkisi verilenler ve yatırımcıların kimlik veya unvan bilgileri ile MKK sicil numarası bilgilerine,

c) Tedbirin başlama tarihi ve uygulanma süresine yer verilir.

(3) Alınan tedbirler ilgisine göre Takasbank, MKK ve gerekli görülen diğer kurumlara ayrıca bildirilir.

Tedbirlerin sona ermesi

MADDE 11- (1) Tedbirler önceden belirlenen sürenin tamamlanmasını müteakip, başka bir işleme gerek kalmaksızın kalkar.

(2) Gerekli görülmesi durumunda tedbirlerin süresi bu Yönergenin 7 nci maddesinde ve diğer düzenlemelerde belirtilen en uzun süreye kadar uzatılabilir veya alınan tedbirler süresi bitmeden kaldırılabilir. Tedbiri uzatma ve süresi bitmeden kaldırma kararı da 10 uncu maddeye uygun olarak ilan edilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Yükümlülükler

MADDE 12- (1) Borsa bünyesindeki piyasalarda, pazarlarda, platformlarda ve sistemlerde faaliyet gösteren sermaye piyasası kurumları ile işlem yapma yetkisi verilenler ve bunların temsilcileri, tedbirlerin etkin bir şekilde uygulanması için gerekli önlemleri almakla yükümlüdürler.

(2) İşlem yapma yetkisi verilenler, depo şartı getirilen yatırımcılar ya da yatırım araçları için alım veya satım emirlerini Borsaya iletmeden önce; alım emirleri için, emrin teklif edilen fiyat üzerinden parasal karşılığının ilgili müşteri hesaplarında, satım emirleri için ise emir konusu yatırım aracı miktarının tamamının MKK nezdindeki ilgili alt hesaplarda bulunmasını sağlamakla yükümlüdürler. Verilen emirler geçerliliğini sürdürdüğü müddetçe depo edilen nakit ya da yatırım araçlarının söz konusu hesaplarda tutulması zorunludur. İletilen emirlerin işleme dönüşmesi halinde de, alım emirlerinde gerçekleşen alım işlemi tutarına tekabül eden nakit, satım emirlerinde ise satılan miktar kadar yatırım aracı takas yükümlülüğü yerine getirilene kadar ilgili hesaplarda tutulmaya devam edilir. Depo edilen nakit ve yatırım aracı, takas işlemleri tamamlanana kadar müşteri tarafından iletilen yeni bir emrin karşılığında depo edilmesi gereken nakit ya da yatırım aracı olarak değerlendirilemez. Benzer şekilde, takas gününde yatırımcının hesabına geçecek olan nakit veya yatırım araçları da depo şartı kapsamında dikkate alınmaz.

(3) İşlem yapma yetkisi verilenler, işbu Yönerge hakkında, kendilerince uygun görülecek yöntem ve araçlar vasıtasıyla müşterilerinin bilgilendirilmesini sağlamakla yükümlüdürler.

(4) Brüt takas uygulaması kapsamına alınmış olan yatırım araçları ile gerçek ve tüzel kişilere ait takas işlemleri Takasbank tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yerine getirilir.

Gözetim incelemesi ve disiplin soruşturması

MADDE 13- (1) Bu Yönerge kapsamında tedbir alınmış olması gözetim incelemesi veya denetim yapılmasına, bu kapsamda ilave tedbir alınmasına veya disiplin hükümleri uygulanmasına engel teşkil etmez.

(2) Bu Yönerge kapsamında alınan tedbirlere aykırı davranan işlem yapma yetkisi verilenlere ve/veya temsilcilerine Borsa mevzuatı kapsamında ayrıca disiplin yaptırımı uygulanabilir.

Tereddütlerin giderilmesi

MADDE 14- Bu Yönergede yer almayan ya da açıklık bulunmayan konularda ortaya çıkabilecek tereddütlere ilişkin olarak ilgili mevzuat hükümlerinde kendisine tanınan yetkiler çerçevesinde karar vermeye ve bu kararları uygulamaya Genel Müdür yetkilidir.

Yürürlük

MADDE 15- (1) Bu Yönerge duyurulduğu tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 16- (1) Bu Yönerge hükümlerini Genel Müdür yürütür.